

WOKÓŁ GWARANCJI
WSPÓŁCZESNEGO
PROCESU KARNEGO

Księga Jubileuszowa
Profesora Piotra Kruszyńskiego

WOKÓŁ GWARANCJI
WSPÓŁCZESNEGO
PROCESU KARNEGO

Księga Jubileuszowa
Profesora Piotra Kruszyńskiego

pod redakcją
Marii Rogackiej-Rzewnickiej
Hanny Gajewskiej-Kraczkowskiej
Beaty T. Bieńkowskiej

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Publikacja dofinansowana przez Uniwersytet Warszawski oraz Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytetu Warszawskiego

Wydawca
Małgorzata Stańczak

Redaktor prowadzący
Katarzyna Gierłowska

Opracowanie redakcyjne
Anna Łubińska-Bujak

Projekt okładki i układ typograficzny
Marta Baranowska

Łamanie
JustLuk Łukasz Drzewiecki, Justyna Szumięt, Krystyna Szych

© Copyright by
Wolters Kluwer SA, 2015

ISBN: 978-83-264-8236-6

Wydane przez:
Wolters Kluwer SA

Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 19
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

ŻYCIORYS PROFESORA PIOTRA KRUSZYŃSKIEGO

Profesor Piotr Kruszyński urodził się dnia 20 sierpnia 1945 r. w Łodzi. W latach 1952–1959 uczęszczał do Szkoły Podstawowej nr 191 w Warszawie, następnie zaś do Liceum Ogólnokształcącego nr 6 im. Tadeusza Rejtana w Warszawie, które ukończył, uzyskując świadectwo dojrzałości w 1963 r. W tym samym roku Piotr Kruszyński podjął studia na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. Studia te ukończył w 1968 r., otrzymując, po przedłożeniu pracy magisterskiej zatytułowanej „Udział ławników w orzecznictwie sądów karnych w świetle poglądów doktryny i badań praktyki”, dyplom magistra prawa z oceną bardzo dobrą. Ukończenie studiów i obrona pracy magisterskiej stanowiły, jak się niebawem okazało, początek kariery naukowej i dydaktycznej Piotra Kruszyńskiego na Wydziale Prawa i Administracji UW. Z tą właśnie uczelnią Profesor związał całe swoje naukowe życie zawodowe, które w okresie późniejszym, tj. od 1990 r., połączył z wykonywaniem praktyki, prowadząc indywidualną kancelarię adwokacką.

Dnia 1 października 1968 r. magister Piotr Kruszyński został przyjęty na asystenckie studia przygotowawcze w Zakładzie Postępowania Karnego Wydziału Prawa i Administracji UW i od razu dał się poznać jako zdolny prawnik i pracownik naukowy. Od tego momentu systematycznie i z powodzeniem pokonywał kolejne szczeble kariery zawodowej. W latach 1968–1970 Piotr Kruszyński odbywał aplikację sądową w Sądzie Wojewódzkim dla m.st. Warszawy. Egzamin sędziowski z wynikiem bardzo dobrym złożył w 1970 r. W latach 1969–1971 był zatrudniony w Zakładzie Postępowania Karnego w charakterze asystenta, w latach 1971–1974 – w charakterze starszego asystenta.

W 1974 r. Profesor Piotr Kruszyński uzyskał stopień naukowy doktora nauk prawnych na podstawie obrony pracy pt. „Warunkowe umorzenie postępowania karnego”, traktującej o nowej w ówczesnej rzeczywistości procesu karnego instytucji probacyjnej, wprowadzonej przez kodeks postępowania karnego z 1969 r. Wspomniana rozprawa doktorska stała się szybko istotnym głosem w dyskusji nad tą niezwykle ważną i poży-

teczną ze społecznego punktu widzenia instytucją. Funkcji promotora teŝe rozprawy doktorskiej podjął się doc. dr hab. Andrzej Murzynowski. Następnie w latach 1974–1985 Profesor Piotr Kruszyński zatrudniony był na stanowisku adiunkta. W 1983 r. złożył kolokwium habilitacyjne. Rozprawa habilitacyjna pt. „Zasada domniemania niewinności w polskim procesie karnym” była wówczas pierwszą w polskiej literaturze monografią poruszającą tak kluczowy dla praktyki stosowania prawa temat, jakim jest domniemanie niewinności oskarżonego. Problematyka ta została opracowana w monografii w sposób gruntowny. Zaprezentowane przez Profesora Kruszyńskiego poglądy, zwłaszcza w zakresie zdefiniowania *ratio legis* zasady domniemania niewinności i wynikających z niej dyrektyw, dotyczących traktowania oraz sytuacji procesowej oskarżonego na wszystkich etapach postępowania karnego, wyraziście i znacząco zaznaczyły swą obecność w nauce.

W latach 1985–1991 Profesor Piotr Kruszyński kontynuował karierę naukowo-dydaktyczną na stanowisku docenta, a od 1991 r. – na stanowisku profesora nadzwyczajnego. Tytuł profesora nauk prawnych uzyskał w 1995 r., głównie na podstawie pracy pt. „Stanowisko prawne obrońcy w procesie karnym”, wydanej w 1991 r. Monografia ta zajmuje bardzo ważne miejsce w polskiej literaturze procesu karnego. Omawia ona pozycję obrońcy w procesie karnym w różnych aspektach jego zadań i działalności oraz – co istotne – w sposób kompleksowy i twórczy. W monografii tej Profesor Piotr Kruszyński wyraził pogląd, że obrońca pełni rolę pomocnika procesowego oskarżonego, który zobowiązany jest do działania jedynie na korzyść oskarżonego, przy uŝyciu jednak wyłącznie legalnych metod postępowania. Zgodnie z zaprezentowanym stanowiskiem obrońca występuje w procesie jako podmiot niezależny od woli swego mocodawcy. Istotnym i kontrowersyjnym zagadnieniem, któremu Profesor poświęcił w tej pracy wiele uwagi, jest problematyka granic legalności działania obrońcy w procesie karnym, wyznaczanych nie tylko przez przepisy prawa, ale także przez zasady etyki i deontologii zawodu adwokata.

Od 1995 r. Profesor Piotr Kruszyński pełni funkcję kierownika Katedry Postępowania Karnego w Instytucie Prawa Karnego Wydziału Prawa i Administracji UW. W latach 2002–2012 pełnił funkcję dyrektora Instytutu Prawa Karnego. W tym samym czasie był członkiem Komisji Nostryfikacyjnej na WPiA UW. W roku akademickim 2012/2013 pełnił funkcję kierownika Studiów Doktoranckich na Wydziale Prawa i Administracji UW.

Profesor Piotr Kruszyński badania naukowe nad teorią i praktyką polskiego procesu karnego łączył z zainteresowaniem prawem europejskim, co znalazło wyraz w utrzymywaniu stałych kontaktów z kilkoma ośrodkami zagranicznymi i odbywaniu staŝy zagranicznych, m.in. w Bernie (w latach 1976–1977), w Tybindze (1980 r.) i we Fryburgu

(w latach 1987–1988). Uczestniczył ponadto w licznych krajowych i zagranicznych konferencjach naukowych, m.in. we wrześniu 1995 r. w kolokwium polsko-niemieckim na temat ówczesnych tendencji w prawie karnym (Rajgród); w maju 1996 r. w zorganizowanej przez Radę Europy w Strasburgu konferencji na temat uczestników karnego postępowania sądowego. W październiku 1996 r. wygłosił referat na temat projektowanych w Polsce zmian kodeksu postępowania karnego na konferencji w Rajgrodzie, zorganizowanej przez Stowarzyszenie Sędziów „Iustitia”. W 2008 r. Profesor przewodniczył międzynarodowej konferencji naukowej, zorganizowanej przez Instytut Prawa Karnego – „European Code of Criminal Procedure”. Jest też współautorem międzynarodowego opracowania na temat roli oskarżonego i obrońcy w postępowaniu przygotowawczym w poszczególnych krajach europejskich – „Suspects in Europe. Procedural Rights at the Investigative Stage of the Criminal process in the European Union”, Antwerpen–Oksford 2007. We wrześniu 2014 r. przewodniczył delegacji Uniwersytetu Warszawskiego biorącej udział w polsko-amerykańskiej konferencji naukowej na temat „równości broni” w procesie karnym. Konferencja ta odbyła się w Bloomington, Indiana University w USA.

Szczególnego wyeksponowania wymaga wpływ Pana Profesora Kruszyńskiego na kształt rozwiązań legislacyjnych polskiej procedury karnej, a szczególnie Jego udział w powstaniu kodeksu postępowania karnego z dnia 6 czerwca 1997 r. Profesor był członkiem Komisji Kodyfikacyjnej działającej pod przewodnictwem prof. Andrzeja Wąska, która przygotowała pod patronatem Prezydenta RP nowelizację wspomnianego kodeksu z 1997 r. (zob. ustawa z dnia 10 stycznia 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego, ustawy o świadku koronnym oraz ustawy o ochronie informacji niejawnych, Dz. U. Nr 17, poz. 155). Następnie Profesor Kruszyński był twórcą kolejnego projektu zmian do tego kodeksu, przygotowywanego na zlecenie Klubu Parlamentarnego Platformy Obywatelskiej w 2008 r. Stworzył wówczas autorski i przełomowy projekt zmiany modelu postępowania przygotowawczego, postulując odejście od paradygmatu stalinowsko-leninowskiego, przyjętego w Polsce w latach 1949–1950, na rzecz modelu niemieckiego, z instytucją sędziego do spraw postępowania przygotowawczego. Profesor Kruszyński – jako ekspert parlamentarny – promował ów projekt (druk sejmowy nr 945), doprowadzając w efekcie do uchwalenia proponowanych zmian wspólnie z projektem Komisji Kodyfikacyjnej (druk sejmowy nr 870). Oba projekty – Pana Profesora i rządowy – dotyczyły odpowiednio zmian modelu postępowania przygotowawczego i sądowego i zostały uchwalone dnia 27 września 2013 r.

Oprócz powyższych dokonań, Pan Profesor był autorem wielu opinii legislacyjnych. Bardzo często występował w roli eksperta parlamentarnego. Sprawował funkcję stałego eksperta Komisji Nadzwyczajnej do spraw zmian w kodyfikacjach w Sejmie V kadencji, opiniując m.in. projekt zmian kodeksu karnego oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 485). Funkcja eksperta została Mu powierzona również w VI kadencji Sejmu, w dniu 10 kwietnia 2008 r. Dnia 23 marca 2015 r. Profesor Piotr Kruszyński został powołany przez Prezesa Rady Ministrów Ewę Kopacz na przewodniczącego Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego.

Na uwagę zasługuje ponadto działalność Profesora Piotra Kruszyńskiego w dziedzinie popularyzacji prawa i podnoszenia kultury prawnej społeczeństwa poprzez interesujące wypowiedzi w środkach masowego przekazu. Komentowanie ważnych z prawnego punktu widzenia wydarzeń życia społecznego spowodowało, że Profesor jest osobą rozpoznawalną i popularną. Wyrazem zaś docenienia tej działalności jest obecność Pana Profesora w gronie 20 najbardziej wpływowych prawników w Polsce.

W czasie swojej wieloletniej pracy na Uniwersytecie Warszawskim Profesor Piotr Kruszyński wykazał się nie tylko wybitnymi osiągnięciami naukowymi, ale także licznymi sukcesami w działalności dydaktycznej. Prowadził regularne zajęcia ze studentami w różnych formach (m.in. ćwiczenia, konwersatoria, wykłady specjalizacyjne, proseminaria, seminaria magisterskie i doktorskie). Pracę dydaktyczną wykonywał nie tylko na samym Uniwersytecie Warszawskim, ale także w jego Filii w Białymstoku oraz w punkcie konsultacyjnym w Ostrołęce i Łomży. Wypromował kilkuset magistrów prawa, będąc corocznie promotorem kilkunastu prac magisterskich. W dziedzinie kształcenia kadry naukowej występował jako promotor wielu prac doktorskich, w tym m.in. rozpraw doktorskich: Cezarego Kuleszy „Sędzia śledczy w polskim procesie karnym na tle modelu postępowania przygotowawczego” (1991 r.), Anny Czapigo „Dowody osobowe i rzeczowe” (2002 r.), Katarzyny Girdwojń „Konsensualizm w procesie karnym na przykładzie art. 335 i 387 kpk” (2003 r.), Marcina Warchoła „Nadużycie prawa w procesie karnym w świetle orzecznictwa i doktryny polskiej i obcej” (2009 r.), Joanny Brylak „Instytucja *gravamen* w polskim postępowaniu karnym” (2008 r.), Ewy Wdzięcznej „Warunkowe umorzenie postępowania w świetle koncepcji sprawiedliwości naprawczej” (2009 r.), Szymona Pawelca „Spółka kapitałowa jako pokrzywdzony w procesie karnym” (2010 r.), Iwony Zielinko „Tajemnica dziennikarska w świetle ustaw: prawo prasowe i kodeks postępowania karnego” (2010 r.), Grzegorza Krysztofiuka „Zasada wzajemnego uznawania orzeczeń w sprawach karnych w prawie Unii Europejskiej” (2010 r.),

Łukasza Chojniaka „Odszkodowanie za niesłuszne zatrzymanie, tymczasowe aresztowanie lub skazanie” (2012 r.), Dariusza Pożaroszczyka „Czynności sprawdzające a proces karny. Wzajemne związki i relacje” (2014 r.), Mariusza Czaplińskiego „Zawieszenie postępowania karnego w teorii i praktyce” (2015 r.).

Profesor Piotr Kruszyński, niezależnie od wypełniania funkcji promotora prac doktorskich, był również recenzentem wielu rozpraw doktorskich, m.in. Beaty T. Bieńkowskiej „Pojęcie, istota, funkcje i zakres zasady kontradyktoryjności w polskim procesie karnym” (1995 r.) i habilitacyjnych. W kategorii tych ostatnich m.in.: Pawła Wilińskiego „Zasada prawa do obrony w polskim procesie karnym” (2007 r.), Marii Rogackiej-Rzewnickiej „Oportunizm i legalizm ścigania przestępstw w świetle współczesnych przeobrażeń procesu karnego” (2008 r.), Andrzeja Światłowskiego „Jedna czy wiele procedur karnych. Z zagadnień wewnętrznego zróżnicowania form postępowania karnego rozpoznawczego” (2009 r.), Sławomira Steinborna „Prawomocność części orzeczenia w procesie karnym” (2012 r.), Moniki Zbrojewskiej „Rola i stanowisko prawne Sądu Najwyższego w procesie karnym” (2014 r.).

Profesor Piotr Kruszyński pełnił także funkcję opiekuna naukowego wielu doktorantów w Katedrze Postępowania Karnego.

Podkreślić należy, że wykonując, równoległe do pracy naukowo-dydaktycznej, zawód adwokata, Profesor działa również w organach samorządu adwokackiego. Prowadzi szkolenia aplikantów adwokackich, jest także zapraszany do wygłaszania wykładów przez inne korporacje prawnicze. W swojej pracy adwokata bronił oskarżonych w wielu głośnych i medialnych procesach. Jego zaangażowanie w pełnienie roli obrońcy w procesach karnych czy reprezentowanie innych uczestników procesu, talent heurystyczny, zdolności oratorskie, umiejętności zawodowe, a przede wszystkim odnoszone sukcesy sprawiły, że w 2010 r. zostało mu przyznane niezwykle prestiżowe wyróżnienie w postaci tytułu Skutecznego Adwokata. W tym samym roku Pan Profesor otrzymał Odznakę Adwokatura Zasłużonym, będącą głównym odznaczeniem przyznawanym przez Naczelną Radę Adwokacką. Jej członkiem Pan Profesor jest od 2007 r., zaś od 2011 r. pełni funkcję dyrektora Ośrodka Badawczego Adwokatury.

Pan Profesor Kruszyński posiada ponadto następujące odznaczenia państwowe: Złoty Krzyż Zasługi (1989 r.) oraz Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (Polonia Restituta) (2001 r.).

Pan Profesor Piotr Kruszyński jest także szanowanym i lubianym przez pracowników i doktorantów mistrzem i szefem. Cechują go wyrozumiałość i empatia dla ich spraw i problemów. Pogodne i serdeczne usposobienie zjednują Mu grono oddanych uczniów i przyjaciół.

Mało znanym faktem jest, że Profesor Kruszyński jest świetnym znawcą historii. Dziedzina ta nie tylko jest jego wielką pasją, lecz też osiągnął jej znajomość i wiedzę nie mniejszą niż zawodowy historyk, czym wielokrotnie zadziwił i zachwyił.

Z okazji jubileuszu 70-lecia urodzin, w uznaniu wszelkich zasług i z myślą o okazaniu szacunku i przyjaźni Profesorowi powstała niniejsza Księga, do której dołączamy życzenia zdrowia i pomyślności.

WYKAZ PUBLIKACJI
PROFESORA PIOTRA KRUSZYŃSKIEGO

*Monografie, podręczniki i rozdziały
w publikacjach zbiorowych*

- Kruszyński P., *Zasada domniemania niewinności w polskim procesie karnym*, Warszawa 1983
- Kruszyński P., Brzozowski A., Modzelewski W., *Sytuacja prawna przedsiębiorstw zagranicznych. Wybrane zagadnienia cywilno-prawne, prawno-karne i prawno-finansowe*, Warszawa 1985
- Kruszyński P., *Stanowisko prawne obrońcy w procesie karnym*, Białystok 1991
- Kruszyński P., *Obrońca w postępowaniu sądowym – skrócone, poprawione i uzupełnione wydanie pracy „Stanowisko prawne obrońcy w procesie karnym”*, Palestra 1994, wkładka
- Bieńkowska B.T. [i in.], *Wykład prawa karnego procesowego*, red. P. Kruszyński, Białystok 1998, 2003, 2004, 2012
- Grabowska G., Kruszyński P. (red.), Gontarski W., *Obowiązek notyfikowania projektów przepisów prawa Komisji Europejskiej w świetle wybranego orzecznictwa luksemburskiego*, Warszawa 2012
- Kruszyński P., Pawelec S., *Zasada domniemania niewinności (w:) System prawa karnego procesowego*, t. 3, cz. 2, *Zasady procesu karnego*, red. P. Wiliński, Warszawa 2014

Redakcja prac zbiorowych

- Węzłowe zagadnienia procedury karnej. Księga ku czci Profesora Andrzeja Murzynowskiego*, red. P. Kruszyński, St. Iur. 1997, t. 33
- Nowe uregulowania prawne w kodeksie postępowania karnego z 1997 r.*, red. P. Kruszyński, Warszawa 1999

- Postępowanie karne w XXI wieku. Materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej, Popowo 26–28 października 2001 r.*, red. P. Kruszyński, Warszawa 2002
- Europejski kodeks postępowania karnego*, red. P. Kruszyński, S. Pawelec, M. Warchoł, Warszawa 2010
- System prawa karnego procesowego, t. 2, Proces karny. Rozwiązania modelowe w ujęciu prawnoporównawczym*, red. P. Kruszyński, Warszawa 2014

Artykuły problemowe

- Kruszyński P, *Rozszerzyć udział ławników w orzekaniu przed sądami karnymi*, PiZ 1969, nr 6
- Kruszyński P, *Wzruszalność prawomocnych orzeczeń o warunkowym umorzeniu postępowania*, NP 1971, nr 1
- Kruszyński P, *Jeszcze w sprawie zaskarżania nieprawomocnych orzeczeń o warunkowym umorzeniu postępowania karnego*, PiP 1972, z. 1
- Kruszyński P, *Zakres normatywnej dopuszczalności orzekania warunkowego umorzenia postępowania karnego*, Problemy Praworządności 1973, nr 11
- Kruszyński P, *Tymczasowe aresztowanie we Francji – stan prawny i praktyka*, Problemy Praworządności 1976, nr 9
- Kruszyński P, *Zastosowanie nowoczesnych środków techniki w szwajcarskim procesie karnym*, PiP 1978, z. 6
- Kruszyński P, *Zakres obowiązywania reguły in dubio pro reo w procesie karnym*, PiP 1979, z. 10
- Kruszyński P, *Materialny ciężar dowodu w procesach karnych o zniesławienie i oszczerstwo*, PiP 1980, z. 8
- Kruszyński P, *Tzw. „Alternatywny projekt” zmian k.p.k. obowiązującego w RFN*, Problemy Praworządności 1982, nr 3
- Kruszyński P, *Ustalenia alternatywne w procesie karnym*, PiP 1984, z. 10
- Kruszyński P, *Realizacja prawa do obrony na rozprawie głównej*, St. Iur. 1985, t. 13
- Kruszyński P, *Z problematyki stanowiska obrońcy w polskim procesie karnym*, Problemy Praworządności 1986, nr 8–9
- Kruszyński P, *Z problematyki wszczęcia postępowania w sprawach o przestępstwa ścigane na wniosek*, Problemy Praworządności 1987, nr 12

- Kruszyński P, *Granice legalności działania obrońcy w procesie karnym*, PiP 1989, z. 4
- Kruszyński P, *Udział obrońcy w postępowaniu przygotowawczym w świetle postulatów de lege ferenda*, *Palestra* 1989, nr 9–10
- Kruszyński P, *Obrońca w projektach kodeksu postępowania karnego (w:) Problemy kodyfikacji prawa karnego. Księga ku czci profesora Mariana Cieślaka*, red. S. Waltoś, Kraków 1993
- Kruszyński P, *Prawo podejrzanego do obrony materialnej w projektach k.p.k. (wybrane zagadnienia)*, *Palestra* 1993, nr 7–8
- Kruszyński P, *Z problematyki zmian przepisów k.p.k. w zakresie zabezpieczenia majątkowego*, *Palestra* 1994, nr 9–10
- Kruszyński P, Mierzejewski P, *Karno-prawna ochrona obrotu gospodarczego (w:) Z problematyki prawa karnego*, red. P. Hofmański, Białystok 1994
- Kruszyński P, *Ochrona obrotu gospodarczego*, PS 1995, nr 7–8
- Kruszyński P, *Uwagi na temat projektowanych zmian k.p.k. (wybrane zagadnienia)*, *Palestra* 1995, nr 7–8
- Kruszyński P, *Podstawy tymczasowego aresztowania – de lege lata i de lege ferenda (w:) Węzłowe zagadnienia procedury karnej. Księga ku czci Profesora Andrzeja Murzynowskiego*, *St. Iur.* 1997, t. 33
- Kruszyński P, *Prawo podejrzanego do obrony w nowym k.p.k. (w:) Nowy Kodeks postępowania karnego. Zagadnienia węzłowe*, red. E. Skrętowicz, Kraków 1998
- Kruszyński P, *Podstawowe zasady procesu karnego w nowej Konstytucji i ich realizacja w kodeksie postępowania karnego z 6 czerwca 1997 roku (w:) Nowe prawo karne procesowe. Zagadnienia wybrane. Księga ku czci profesora Wiesława Daszkiewicza*, red. T. Nowak, Poznań 1999
- Kruszyński P, *Podstawy kasacji w nowym k.p.k. (w:) Środki zaskarżenia w procesie karnym. Księga pamiątkowa ku czci profesora Zbigniewa Dody*, red. A. Gaberle, S. Waltoś, Kraków 2000
- Kruszyński P, *Porozumienia w procesie karnym*, *St. Iur.* 2000, t. 38
- Kruszyński P, *Zasada domniemania niewinności jako część składowa uczciwego procesu (fair trial) w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu (w:) Prawo polskie a prawo Unii Europejskiej. Konferencja wydziałowa Wydziału Prawa i Administracji UW, 28 luty 2003*, red. E. Piontek, Warszawa 2003

- Kruszyński P, *Z problematyki odszkodowania za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie* (w:) *Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności. Księga ku czci profesora Stanisława Waltosia*, red. J. Czapska, A. Gaberle, A. Świątłowski, A. Zoll, Warszawa 2000
- Kruszyński P, *Zasada domniemania niewinności w świetle najnowszego orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu* (w:) *Aktualne problemy prawa i procesu karnego. Księga ofiarowana Profesorowi Janowi Grajewskiemu*, red. M. Płachta, Gdańsk 2003
- Kruszyński P, *Europejski nakaz aresztowania jako forma realizacji idei wzajemnej współpracy w zakresie wymiaru sprawiedliwości pomiędzy państwami Unii Europejskiej* (w:) *Współczesne problemy procesu karnego i jego efektywności. Księga pamiątkowa Profesora Andrzeja Bulsiewicza*, red. A. Marek, Toruń 2004
- Kruszyński P, *O niektórych propozycjach rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz ustawy – Kodeks wykroczeń* (w redakcji z dnia 19.08.2003 r.), *Prok. i Pr.* 2004, nr 2
- Kruszyński P, *Europejski nakaz aresztowania i jego implementacja do polskiego prawa karnego procesowego* (w:) *Instytucje i instrumenty prawne w walce z przestępczością przeciwko interesom finansowym UE – prawo krajowe i perspektywa europejska* (Warszawa, 4–6.XII.2003), red. M. Hudzik, C. Nowak, Warszawa 2005
- Kruszyński P, *W sprawie zgodności z prawem uchwały Komisji z dnia 30 listopada 2004 r. o wyłączeniu od udziału w sprawie pełnomocnika osoby wezwanej do złożenia zeznań*, *Prz. Sejm.* 2005, nr 2
- Kruszyński P, *Zasada prawa do obrony w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu – zagadnienia wybrane* (w:) *Gaudium in litteris est. Księga jubileuszowa ofiarowana Pani Profesor Genowefie Rejman z okazji osiemdziesiątych urodzin*, red. L. Gardocki, M. Królikowski, A. Walczak-Żochowska, Warszawa 2005
- Kruszyński P, *Etyka adwokacka jako granica dopuszczalności działania obrońcy w procesie karnym* (w:) *Etyka prawnika. Etyka nauczyciela zawodu prawniczego*, red. E. Łojko, Warszawa 2006
- Kruszyński P, *Case Study: Poland* (w:) *Suspects in Europe. Procedural Rights at the Investigative Stage of the Criminal Process in the European Union*, red. E. Cape, J. Hodgson, T. Prakken, T. Spronken, Antwerpen–Oxford 2007
- Kruszyński P, *The Investigative Stage of the Criminal Process in Poland* (w:) *Suspects in Europe. Procedural Rights at the Investigative Stage of the Criminal Process in the European Union*, red. E. Cape, J. Hodgson, T. Prakken, T. Spronken, Antwerpen–Oxford 2007

- Kruszyński P., Pawelec S., *Uwagi do projektu ustawy o zmianie kodeksu karnego i innych ustaw w zakresie przepisów o przepadku*, *Palestra* 2007, nr 9–10
- Kruszyński P., *Ocena zmian legislacyjnych w zakresie postępowania przyspieszonego (w:) Problemy prawa i procesu karnego. Księga pamiątkowa poświęcona pamięci Profesora Alfreda Kaftala*, red. G. Rejman, B.T. Bieńkowska, Z. Jędrzejewski, P. Mierzejewski, Warszawa 2008
- Kruszyński P., Warchoń M., *Pozycja sędziego śledczego na tle modeli postępowania przygotowawczego*, cz. 1, *Palestra* 2008, nr 3–4
- Kruszyński P., *Kilka refleksji na temat art. 440 k.p.k. (w:) Rzetelny proces karny. Księga jubileuszowa Profesor Zofii Świdry*, red. J. Skorupka, Warszawa 2009
- Kruszyński P., Pawelec S., *Europejski kodeks postępowania karnego*, *PS* 2009, nr 1
- Kruszyński P., *Sądowa kontrola postępowania przygotowawczego w Polsce – uwagi de lege ferenda (w:) Nowy model postępowania przygotowawczego – sędzia śledczy. Konferencja, Warszawa, 22 marca 2010*, red. P. Zieliński, Warszawa 2010
- Kruszyński P., Pawelec S., *Uwagi nad szansami dla europejskiej kodyfikacji karnoprosesowej (w:) Europejski kodeks postępowania karnego*, red. P. Kruszyński, S. Pawelec, M. Warchoń, Warszawa 2010
- Kruszyński P., Warchoń M., *Sędzia śledczy. Argumenty za i przeciw (w:) Węzłowe problemy procesu karnego*, red. P. Hofmański, Warszawa 2010
- Kruszyński P., Warchoń M., *Sędzia śledczy na tle modeli postępowania przygotowawczego w Polsce i za granicą – uwagi praktyczne na tle instytucji sędziego śledczego (w:) Nowy model postępowania przygotowawczego – sędzia śledczy. Konferencja, Warszawa, 22 marca 2010*, red. P. Zieliński, Warszawa 2010
- Kruszyński P., *Merytoryczna kontrola zasadności oskarżenia przed rozprawą. (w:) Księga dedykowana dr Ewie Weigend*, red. S. Waltoś, *CzPKiNP* 2011, nr 15
- Kruszyński P., *Znikomy stopień społecznej szkodliwości czynu jako podstawa umorzenia postępowania (w:) Funkcje procesu karnego. Księga jubileuszowa Profesora Janusza Tylmana*, red. T. Grzegorzcyk, Warszawa 2011
- Kruszyński P., Zbrojewska M., *Rola i pozycja Sądu Najwyższego w relacji z innymi najwyższymi organami państwa, część I*, *Palestra Świętokrzyska* 2011, nr 17–18
- Kruszyński P., *Planowane zmiany w ustawie o działalności ubezpieczeniowej przydatne dla przeciwdziałania przestępstwom popełnianym na szkodę zakładów ubezpieczeń (w:) Przestępczość Ubezpieczeniowa. XV Międzynarodowa konferencja, Szczecin 15–16 marca 2012*, Szczecin 2012

- Kruszyński P., *Podstawowe standardy praw człowieka w procesie karnym w świetle norm Europejskiej Konwencji Praw Człowieka z dnia 04.11.1950 r.*, Europejski Przegląd Prawa i Stosunków Międzynarodowych 2012, nr 4
- Kruszyński P., Zbrojewska M., *Rola i pozycja Sądu Najwyższego w relacji z innymi najwyższymi organami państwa, część II*, Palestra Świętokrzyska 2012, nr 19–20
- Kruszyński P., *Zasada sprawiedliwości we współczesnym prawie karnym procesowym* (w:) *Profesor Marian Cieślak – osoba, dzieło, kontynuacja*, red. W. Cieślak, S. Steinborn, Warszawa 2013
- Kruszyński P., Pawelec S., *Prawo oskarżonego do korzystania z pomocy obrońcy w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka – zagadnienia wybrane* (w:) *Z problematyki funkcji procesu karnego*, red. T. Grzegorzczak, J. Izydorczyk, R. Olszewski, Warszawa 2013
- Kruszyński P., Zbrojewska M., *Skazanie bez rozprawy (art. 335 k.p.k.) według nowelizacji K.p.k. z dnia 27.09.2013 r.*, Palestra Świętokrzyska 2013, nr 25–26
- Kruszyński P., *Reguła in dubio pro reo po noweli Kodeksu postępowania karnego z 27 września 2013 roku* (w:) *Polski proces karny i materialne prawo karne w świetle nowelizacji z 2013 roku. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Januszowi Tylmanowi z okazji 90. urodzin*, red. T. Grzegorzczak, J. Izydorczyk, R. Olszewski, D. Świecki, M. Zbrojewska, Warszawa 2014
- Kruszyński P., *Wprowadzenie* (w:) *System prawa karnego procesowego, t. 2, Proces karny. Rozwiązania modelowe w ujęciu prawnoporównawczym*, red. P. Kruszyński, Warszawa 2014
- Kruszyński P., Zbrojewska M., *Nowy model postępowania karnego ukształtowany nowelą do k.p.k. z 27 września 2013 r.*, Palestra 2014, nr 1–2

Glosy

- Kruszyński P., glosa do postanowienia SN z dnia 17 stycznia 1970 r., I KZ 103/69, OSP 1970, z. 6, poz. 70
- Kruszyński P., glosa do uchwały SN z dnia 15 kwietnia 1982 r., VI KZP 6/82, PiP 1982, z. 12
- Kruszyński P., glosa do wyroku SN z dnia 21 stycznia 1982 r., II KR 338/81, OSP 1983, z. 1, poz. 9
- Kruszyński P., glosa do wyroku SN z dnia 11 lutego 1982 r., II KR 6/82, Problemy Praworządności 1984, nr 2

Kruszyński P., glosa do wyroku SN z dnia 31 maja 1983 r., IV KR 83/83, OSP 1984, z. 9, poz. 190

Kruszyński P., glosa do wyroku TK z dnia 27 kwietnia 2005 r., P 1/05, Palestra 2005, nr 7–8

Recenzje

Kruszyński P., *Zbigniew Sobolewski, Zasada „nemo se ipsum accusare tenetur” w polskim procesie karnym*, Lublin 1979, PiP 1980, z. 6

Kruszyński P., *Stanisław Waltoś, Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 1985, PiP 1986, z. 9

Kruszyński P., *Tomasz Grzegorzczak, Wnioskowy tryb ścigania czynów karalnych*, Łódź 1986, PiP 1988, z. 1

Kruszyński P., *Cezary Kulesza, Rola pokrzywdzonego w procesie karnym w świetle ustawodawstwa i praktyki wybranych krajów zachodnich*, Białystok 1995, Palestra 1996, nr 5–6

Kruszyński P., *Andrzej Kryże, Piotr Niedzielak, Krzysztof Petryna, Tomasz Wirzman, Kodeksy karne do poprawki*, Gazeta Sądowa 1999, nr 7–8 (wkładka), Gazeta Sądowa 1999, nr 11

Kruszyński P., *Waldemar Gontarski, Toksyczne opcje walutowe. Zarys teorii prawa na przykładzie polskich opcji walutowych*, Warszawa 2009, Palestra 2010, nr 1–2

Pozostałe publikacje

Kruszyński P., *Odpowiedź na pytanie prawne z zakresu dopuszczalności podjęcia warunkowo umorzonoego postępowania*, Informacja Prawnicza 1972, nr 5

Kruszyński P., *Sprawność postępowania sądowego. Dyskusja w Redakcji „Państwa i Prawa”*, PiP 1974, z. 7

Kruszyński P. (w:) *Mała Encyklopedia Prawa*, red. Z. Rybicki, Warszawa 1980

Kruszyński P., *Udział w dyskusji zorganizowanej przez redakcję Problemów Praworządności na temat projektowanych zmian w kodeksie postępowania karnego*, Problemy Praworządności 1982, nr 1

Kruszyński P., *W odpowiedzi Edmundowi Mazurowi*, Palestra 1995, nr 7–8

- Kruszyński P, *Sprawozdanie z udziału w zorganizowanej przez Radę Europy w Strasburgu w dniach od 28 do 31 maja 1996 r. konferencji na temat uczestników postępowania sądowego*, *Palestra* 1996, nr 7–8
- Kruszyński P, *Biografia Profesora Andrzeja Murzynowskiego (w:) Węzłowe zagadnienia procedury karnej. Księga ku czci Profesora Andrzeja Murzynowskiego*, red. P. Kruszyński, *St. Iur.* 1997, t. 33
- Kruszyński P, *Pachnie totalitaryzmem*, *Rzeczpospolita*, nr 114 z dnia 17 maja 2005 r.
- Kruszyński P, *Polemika do: Domagalski Marek, Czy należy karać za zniesławienie*, *Rzeczpospolita*, nr 246 z dnia 20 października 2006 r.
- Kruszyński P, Zielinko I., *Trybunał Konstytucyjny swoje, sędziowie swoje*, *Rzeczpospolita*, nr 35 z dnia 11 lutego 2010
- Kruszyński P, Komar A., *Radca prawny w procesie karnym jako obrońca oskarżonego?*, *Rzeczpospolita*, nr 28 z dnia 3 lutego 2012 r.
- Kruszyński P. (w:) *Ustawa deweloperska. Komentarz praktyczny do ustawy o ochronie praw nabywcy lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego*, red. I. Kredzińska, Wrocław 2013

OPINIA PRYWATNA BIEGŁEGO W ŚWIETLE
NOWELIZACJI KODEKSU POSTĘPOWANIA KARNEGO
USTAWĄ Z DNIA 27 WRZEŚNIA 2013 R.

Beata T. Bieńkowska

We współczesnym procesie karnym droga do wydania orzeczenia w przedmiocie odpowiedzialności prawnej danej osoby za zarzucany jej czyn prowadzi przez postępowanie dowodowe i ocenę dowodów¹. Z uwagi na „różnorodność materiału badawczego, z jakim ma do czynienia organ procesowy, jak również specjalizacje metod badawczych służących jego gromadzeniu i ocenie”² oraz stale wzrastającą rolę dowodów naukowych, w dokonywaniu tej oceny organom procesowym pomagają – swoją wiedzą fachową i praktycznym doświadczeniem – specjaliści, znawcy, fachowcy, konsultanci, eksperci z wielu dziedzin nauki, techniki, gospodarki, sztuki i rzemiosła. Dzisiaj już trudno wyobrazić sobie wymiar sprawiedliwości w sprawach karnych bez udziału tych podmiotów – biegłych w swojej profesji. Ich rola procesowa sprowadza się do tego, że są pomocnikami organów procesowych w udzielaniu odpowiedzi na pytania wymagające wiedzy specjalistycznej. Biegły z założenia ma jedynie pomagać sądowi czy organowi prowadzącemu postępowanie przygotowawcze w dochodzeniu do prawdy materialnej, a nie wyręczać te organy w tej materii³. Ustawy karno-procesowe coraz bardziej szczegółowo regulują status tych uczestników procesu, jak też stawiają przed nimi coraz większe wymagania⁴.

¹ Por. B.T. Bieńkowska (w:) *Wykład prawa karnego procesowego*, red. P. Kruszyński, Białystok 2012, s. 62; „(...) droga do «prawdy» w procesie karnym, prowadzi nie inaczej, jak przez postępowanie dowodowe”.

² Zob. C. Kulesza (w:) *Wykład...*, red. P. Kruszyński, s. 258.

³ Biegli nie ustalają okoliczności faktycznych, a czyni to sąd. Zadaniem biegłych jest podzielenie się swoją wiedzą specjalistyczną i ułatwienie w ten sposób sądowi dokonania oceny dowodów i poczynienia ustaleń faktycznych. Por. R.A. Stefański (w:) *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. Z. Gostyński, t. 1, Warszawa 2003, s. 881 i podane tam orzecznictwo sądowe.

⁴ Na temat koncepcji teoretycznych dotyczących pozycji biegłego w procesie karnym jako osobowego źródła „wiadomości specjalnych”, por. R. Kmiecik (w:) *Prawo dowodowe. Zarys wykładu*, red. R. Kmiecik, Kraków 2005, s. 182.

Udział biegłego w polskim procesie karnym nie zależy od swobodnej decyzji organu procesowego. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.) wprowadza obowiązek uwzględniania „wskazań wiedzy” i „wiadomości specjalnych” przy ocenie dowodów, co wynika wprost z treści i imperatywnego brzmienia dwóch przepisów, a mianowicie art. 7 i 193 k.p.k.⁵ Pierwszy z wymienionych przepisów stanowi, że: „Organy postępowania kształtują swe przekonanie na podstawie wszystkich przeprowadzonych dowodów, ocenianych swobodnie z uwzględnieniem zasad prawidłowego rozumowania oraz **wskazań wiedzy** [podkr. aut.] i doświadczenia życiowego”. Drugi natomiast przepis, tj. art. 193 § 1 k.p.k., określający przesłanki warunkujące powołanie biegłego w konkretnej sprawie, odwołuje się do pojęcia „wiadomości specjalne” i stanowi, że „jeżeli stwierdzenie okoliczności mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia wymaga **wiadomości specjalnych** [podkr. aut.], zasięga się opinii biegłego albo biegłych”. Na tle przytoczonych przepisów, w literaturze wskazuje się na specyfikę dowodu z opinii biegłego, podkreślając, że w odróżnieniu od zdecydowanej większości dowodów, powstaje on na polecenie organu procesowego, który jednak nie ma swobody wyboru, czy wprowadzić ten dowód do procesu, czy też nie⁶. Ten przymus procesowy dobitnie uwydatnił Sąd Najwyższy, stwierdzając, że jeżeli ustalenie danego faktu wymaga wiedzy specjalnej, to organ procesowy musi powołać biegłego. Nie jest zatem dopuszczalna rezygnacja z zasięgnięcia opinii fachowca w danej dziedzinie. Podobnie organ procesowy nie może odrzucić wszystkich opinii specjalistycznych i przyjąć w danej sprawie własnego odmiennego stanowiska, stanowiłoby to bowiem ustalanie faktów bez wymaganych przepisami kodeksu postępowania karnego dowodów⁷.

Obecnie obowiązujący kodeks postępowania karnego nie zawiera definicji biegłego, ale z analizy przepisów tego aktu wynika, że biegły jest odrębnym osobowym źródłem dowodu i dostarcza środka dowodo-

⁵ Terminy „wiedza” i „wiadomości specjalne” nie są tożsame, ale nawet po-
bieżna ich analiza pozwala stwierdzić, że ich zakresy pojęciowe przynajmniej
częściowo się pokrywają. „Wiadomości specjalne” mieszczą się w szerszym poję-
ciu „wiedza”; bliżej na ten temat por. B.T. Bieńkowska, M. Pisarczyk, *„Wiadomości
specjalne” jako przesłanka powołania biegłego w rosyjskim procesie karnym – rozważania
na tle polskiego Kodeksu postępowania karnego* (w:) *Problemy prawa polskiego i obcego
w ujęciu historycznym, praktycznym i teoretycznym. Część piąta*, red. B.T. Bieńkowska,
D. Szafranski, Warszawa 2014, s. 60–62.

⁶ Zob. A. Gaberle, *Dowody w sądowym procesie karnym*, Kraków–Warszawa
2007, s. 164–165.

⁷ Por. wyrok SN z dnia 3 marca 1981 r., IV KR 271/80, OSNPG 1980, nr 8,
poz. 101. Por. T. Grzegorzczak, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2014,
s. 513.

wego w postaci opinii⁸. W doktrynie podkreśla się, że prawo nie stawia wymagań formalnych co do osoby biegłego (np. nie wymaga cenzusu wykształcenia), lecz odwołuje się do kryterium „wiadomości specjalnych”, które powinien on posiadać⁹. Kryterium to jest niestety nieostre. Jak wskazuje A. Gaberle, jego sprecyzowanie okazuje się jednak niezwykle istotne z punktu widzenia zakresu ustaleń, których organ procesowy może dokonać tylko przy wykorzystaniu opinii biegłego¹⁰. Na ogół zakres treści tego pojęcia jest definiowany od strony negatywnej; „do wiadomości specjalnych (...) nie należą te wiadomości, które są dostępne dla dorosłego człowieka o odpowiednim doświadczeniu życiowym, wykształceniu i zasobie wiedzy ogólnej”¹¹. Niekiedy przez „wiadomości specjalne” rozumie się te wiadomości, których posiadanie uwarunkowane jest specjalistycznym wykształceniem, pozwalającym zdobyć w danej dziedzinie wysoki poziom wiedzy i umiejętności¹². Oczywiście na bazie tego ostatniego poglądu należy zaznaczyć, iż biegłym może być także osoba, która nie posiada wprawdzie wyższego wykształcenia, studiów podyplomowych, ukończonych specjalizacji, stopni czy tytułów naukowych, ale swoją wiedzę czerpie z praktyki wykonywania określonego zawodu czy hobby (np. rzemieślnik, filatelista)¹³. Czasami jednak w procesie po-

⁸ Por. A. Gaberle, *Leksykon polskiej procedury karnej*, Gdańsk 2004, s. 19–20; R. Kmiecik (w:) *Prawo dowodowe...*, red. R. Kmiecik, s. 182–183; C. Kulesza (w:) *Wykład...*, red. P. Kruszyński, s. 269.

⁹ Zob. A. Gaberle, *Leksykon...*, s. 19. Bliżej na temat przesłanki „wiadomości specjalnych” por. B.T. Bieńkowska, M. Pisarczyk, „*Wiadomości specjalne*”..., s. 55–64. W literaturze podkreśla się, że chodzi o wiadomości fachowe z zakresu wszystkich dziedzin nauki, techniki, sztuki, rzemiosła, gospodarki, ruchu lądowego, wodnego lub powietrznego itp. Por. S. Kalinowski, *Biegły i jego opinia*, Warszawa 1994, s. 75.

¹⁰ A. Gaberle, *Dowody...*, s. 165.

¹¹ Por. wyrok SN z dnia 15 kwietnia 1976 r., II KR 48/76, OSNKW 1976, nr 10–11, poz. 133; wyrok SN z dnia 23 listopada 1982 r., II KR 186/82, OSNPG 1983, nr 5, poz. 59. Dla przykładu R. Kmiecik podnosi, że nie należy do „wiadomości specjalnych” wiedza elementarna, którą powinien mieć każdy rozsądny człowiek – prokurator, sędzia lub ławnik; por. tenże (w:) *Prawo dowodowe...*, red. R. Kmiecik, s. 184.

¹² Zob. M. Cieślak, K. Spett, W. Wolter, *Psychiatria w procesie karnym*, Warszawa 1968, s. 352–353.

¹³ Biegłym może być każdy, kto – w świetle informacji dostępnych organowi procesowemu – ma wiedzę lub umiejętności praktyczne konieczne do udzielenia właściwej odpowiedzi na pytania w danej kwestii (np. osoba mająca znaczne doświadczenie zawodowe); por. A. Gaberle, *Dowody...*, s. 166. R.A. Stefański podnosi, że wiadomościami specjalnymi są też te, które wykraczają poza przeciętne umiejętności praktyczne, np. w zakresie studniarstwa; por. tenże (w:) *Kodeks...*, red. Z. Gostyński, s. 882.

